

НИКОЛАЙ ХАЙТОВ
НЕПРЕСЪХВАЩИ ИЗВОРИ

chitanka.info

Това са българските народни приказки, малка част от които са поместени в настоящия сборник след известна езикова обработка, за да станат достъпни за малките (пък и за големите) читатели.

Съображението ни да се състави този сборник от народни приказки е просто: традиционният фолклор тъкмо в своята „първобитна“ форма предлага богати възможности за естетическо и възпитателно въздействие върху детската природа, за развиване у децата на силно въображение и здрав литературен вкус.

С какво именно? Кои са непреходните качества на народните ни приказки, които все още могат да ни забавляват, да възпитават и привличат младите читатели?

Нашите народни приказки са ценни преди всичко със своя социален заряд. Колкото и опростено да е в това отношение чувството на народния творец, то рядко изневерява на социалната правда и затова мъчно ще намерите в традиционния фолклор богаташ, поп и чорбаджия положителен герой. Не по-различно е отношението на народния разказвач и към царете. Вярно е, че между тях (главно между принцовете) се срещат справедливи и добри, но в нашите народни приказки те са редки и са по-скоро символични превъплъщения на правдата, отколкото реални същества. В по-голяма част от приказките царете са алчни, тъпи, късогледи и жестоки, а простичките хора от народа — умни, досетливи и тъкмо затова те заемат много (даже прекалено) често царските тронове или пък успяват да възтържествуват пред царете с блясъка на своя ум („Бедното дете и животните“, „Овчарката — царица“, „Лявото око на царя“, „Недосетливият цар и умният старец“, „Цар и орач“ и др.).

В това отношение нашият народ проявява вроденото си демократическо чувство и главно един социален, да го наречем, оптимизъм.

Макар че в историята веднъж или дважд овчар е станал български цар, обратно на историческата и житейската истина, народният разказвач, речи го, всяка вечер край огнището е коронясвал говедари и овчари, подарявал им е половини или цели царства и ги е заставял да управляват в мир и правда.

Същото е с кивдата и правдата (със злото и доброто). В живота нередко правдата е тъпкана, слабият коленичи пред силния, добрият се е намирал в сянката на злия, а бедните са били жертва на богатите,

само в приказките не е така. И там има правда и кривда, но правдата винаги надвива, а злото в края на краищата получава своето възмездие.

Защо?

Защото народният творец не се съобразява с живота, а със своите възвишени пориви. Затова той дава място и убежище в своите приказки на прогонената от живота справедливост, на неосъщественото възмездие и разсветлява по този начин човешката душа с необходимата надежда, с красивата човещина, със сладката вяра за очовечаването на хората, на света. Защото без тази пролука към света на възвишеното и справедливото животът на народа щеше да е наистина непоносим без сладката, здравословна „измама“ на изкуството, което балансирало несъвършения живот със своята красива измислица.

Така е не само в приказките, дето се говори за хора, но и в приказките, където човешките проблеми се разискват чрез животните. В цяла една поредица например, която би могла да се нарече „лисича“, на това пословично със своята хитрост животно последователно се противопоставят вълкът, таралежът, лъвът и щъркелът, врабчето и даже мравките, за да възникнат характери и образи, раздвижени от вечния конфликт между злото и доброто, в който винаги последната дума се дава на доброто. Колкото и опростена да е тази етика, а може би тъкмо защото е опростена, тя внушава много добре в душите на младите читатели ония общи принципи на човешката хуманност, които и днес, и утре няма да губят своето значение при формирането на съвременния социалистически човек.

До какво „своеволие“ (своеволие благородно и красиво!) стига понякога народният творец в желанието си да ни внуши своите етични принципи, проличава най-добре в една от поместените в настоящия сборник приказки, озаглавена „Зайо-байо спасител“, където се говори как Зайо-байо с помощта на две ръжени сламки спасява... Кого мислите? — Човека! И то не от друг, а от страшната мечка! Смешният, страхливият, жалкият напук на всякаква житейска правда се въздига в герой! Същото е станало и със слабото врабче, което в приказката става толкова силно, че успява да отмъсти на всичките си угнетители. Изобщо слабият в приказките е предмет на особена грижа и любов. Народният творец, прозрял, че героизмът не е качество на силните,

никак не се свени да направи герой слабия, да го защити по този начин от вечния присмех на силните.

Освен този здравословен социален и етичен климат, в народните приказки има много „хляб“ и в друго отношение — езиково. Всеизвестно е, че нашият литературен език започва застрашително да пресъхва, че речникът на нашите деца, пък и на възрастните, започва много да осиромашава, а народната приказка — съкровищница на едно наистина огромно словесно богатство, може много да ни помогне, за да си възвърнем тая загуба откъм разнообразие в езика и различните му интонации и обрати. Да не говорим за това, че езиковият климат в народните приказки може много да ни съдейства за формирането на националната багра в светоусещането на децата, в националното им самочувствие.

Вярно е, че народните приказки, записани в огромната си част на диалект, са в голяма степен недостъпни за младите читатели, но при една внимателна езикова обработка, която не бива да стига до преразказване, а само изкусно изглаждане на диалектните грапавини, народните приказки могат да станат достъпни за четене, без да загубят своята оригинална езикова и сюжетна пластика и аромат.

Тези бяха съображенията при съставянето на настоящия сборник с оригинални народни приказки. Несъмнено тоя сборник ще има своите несъвършенства — и в езиковото „гладило“, и в подбора, — но що се отнася до насоката, смятаме, че грешка няма. Защото е време оригиналната народна приказка да заема своето заслужено място в детската ни литература. Нейните преработки, колкото многобройни, сръчни и даже талантливи да са, не й отнемат правото на самостоятелно съществуване, защото тя е била и си остава едно от върховите постижения в духовната култура на нашия народ, спонтанен израз на неговите социални възжелания, на неговия поетически порив към справедливост и красота.

Николай Хайтов

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.